

Âyetü'l-Kübrâ'da; “dağlar, denizler Allah'ı tanıyorlar”, deniliyor. Cansızların Allah'ı tanımaları nasıl olur?

Lisan-ı hâl ve kal olmak üzere iki türlü konuşma vardır. **Lisan-ı kal** bir şeyi düşünerek ve konuşarak söylemektir. Mesela iki insan bir araya geldiği zaman halini ve derdini konuşarak anlatırlar.

Bir de **hâl dili ile konuşmak** vardır. Yani hali ve durumu ile karşı tarafa bir şey aktarmak ve anlatmaktır. Mesela trafik lambaları avazı çıktığı kadar insanlara durun veya geçin diye bağırılmazlar, hal dili ile yani cansız ve şuursuz renkler ile yol gösterirler. İletişim ve konuşmak ya da bir hakikati ifade etmek sadece konuşmak ile olmaz. Bunun dışında cansız ve şuursuz varlıklar canlı ve şuurlu varlıklar gibi hal dili ile çok şeyleri ifade edip ispat edebilirler.

Şimdi kainatta ne kadar canlı veya cansız varlık varsa, hepsi ya hal dili ile ya da kal dili ile Allah'ın varlığına ve birliğine şahitlik ediyorlar ve onu zikredip tesbih ediyorlar. Bunun en güzel ifadesi ise cansız ve şuursuz olan atomların canlı ve şuurluların yapamayacağı vazifeleri görmesidir. Bugün fennin beyanı ile atomlar o kadar mükemmel vazife ve işlere mazhar oluyor ki, zerre kadar akıllı olan o atomun arkasında Allah'ın kudret elini görür ve o atomun hal dili ile Allah'ı zikrettiğini ve bismillah ile başlayıp elhamdülillah ile bitirdiğini anlar. **Cansız varlıkların Allah'ı tanınması, Ona tam itaat etmesi anlamındadır.**

Cansız ve şuursuz varlıkların insan gibi bilmek ve tanımak tarzında değil de, kendilerine mahsus bir şekilde bilmesi ve şuuru olabilir, bu hikmet-i İlahiden uzak değildir. Cansız ve şuursuz mevcudat nasıl hal dili ile Allah'ı tesbih edip zikrediyor ise, kendilerine mahsus bir dil ya da şuuru ile Allah'ı bilip tanıyabilirler. Mahiyetini bilemememiz olmadığı anlamına gelmez.

Nitekim Kur'an'ın çok ayetlerinde şuurun alametleri hükmünde olan tesbih ve zikir cansız varlıklara izafe edilmiştir. Bu ayetlerden bazıları şunlardır:

"Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı tesbih etmiştir. O, Aziz'dir, Hakîm'dir." (Hadîd, 57/1)

"Yedi gök, arz ve bunların içinde bulunanlar, O'nu tesbih ederler. O'nu övgü ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur, ama siz onların tesbihlerini anlamazsınız. O, Halîm'dir, çok bağışlayandır." (İsrâ, 17/44)

Özet olarak dağların, denizlerin Allah'ı tanınması, ona mükemmel bir şekilde itaat etmesi ve şuurlu bir varlık gibi muazzam hikmetlere merci olmalarıdır.